Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde Saz Horozu Koruma ve İzleme Projesi, 2008 - 2009

Proje Amacı: Göksu Deltası'nda üreyen Saz Horozu *(Porphyrio porphyrio)* popülasyonun büyüklüğü, yaşam alanı tercihi, üreme ve beslenme biyolojisinin araştırılması, alanda türe yönelik tehditlerin ve koruma tedbirlerinin belirlenmesidir.

Proje Sahibi: Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
Proje Yürütücüsü Kurum: Kuş Araştırmaları Derneği (KAD)

Çalışma Ekibi:
Proje yürütücüsü ve saha çalışanı: Deniz MENGÜLLÜOĞLU
Proje danışmanı: Doç. Dr. C. Can Bilgin
Osman ERDEM

DEVAMI İÇİN TIKLA

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı tarafından 2008 ve 2009 yıllarında Kuş Araştırmaları Derneğine Göksu Deltası'nda saz horozunun araştırılması, korunması ve izlenmesine yönelik iki çalışma yaptırılmıştır.

2008 ve 2009 yılları üreme döneminde (Nisan ve Haziran aylarında) yapılan, araştırma, gözlemler ve sayımlar ile Göksu Deltası'nda üreyen saz horozu (*Porphyrio porphyrio*) nüfusu tespit edilmiş, türün deltadaki önemli yaşam alanları ve dağılımı belirlenmiş, beslenme ve üreme biyolojisine dair gözlemler kaydedilmiş, alanda türe yönelik tehditler irdelenmiş ve koruma önerileri belirlenmiştir.

Çalışma metodolojisi: 2008 ve 2009 yılı Nisan ve Haziran ayları arasında 10'ar günlük periyotlar halinde yapılan çalışma ile alanın saz horozu dağılım haritası çıkarıldı. Dağılım haritası çıkarılırken nokta sayım yöntemi, popülasyon büyüklüğü belirlenirken ise çizgi (hat) sayım yöntemi kullanıldı. Popülasyon büyüklüğü belirlemek için gölün doğu bölgesinde su, saz adacıkları ve sazlık şeridini içine alan 10 hektarlık bir alanda model çalışma gerçekleştirildi.

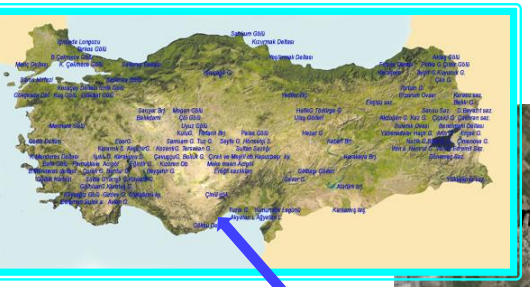
Model alanda hektar başına 2,97 (yaklaşık 3) saz horozu belirlendi. Deltada saz horozları için toplam 406 hektarlık uygun yaşama alanı mevcuttur. İki yıl üst üste aynı yöntemle gerçekleştirilen çalışma sonucunda deltada 1000-1400 arasında saz horozu yaşadığı hesaplandı.

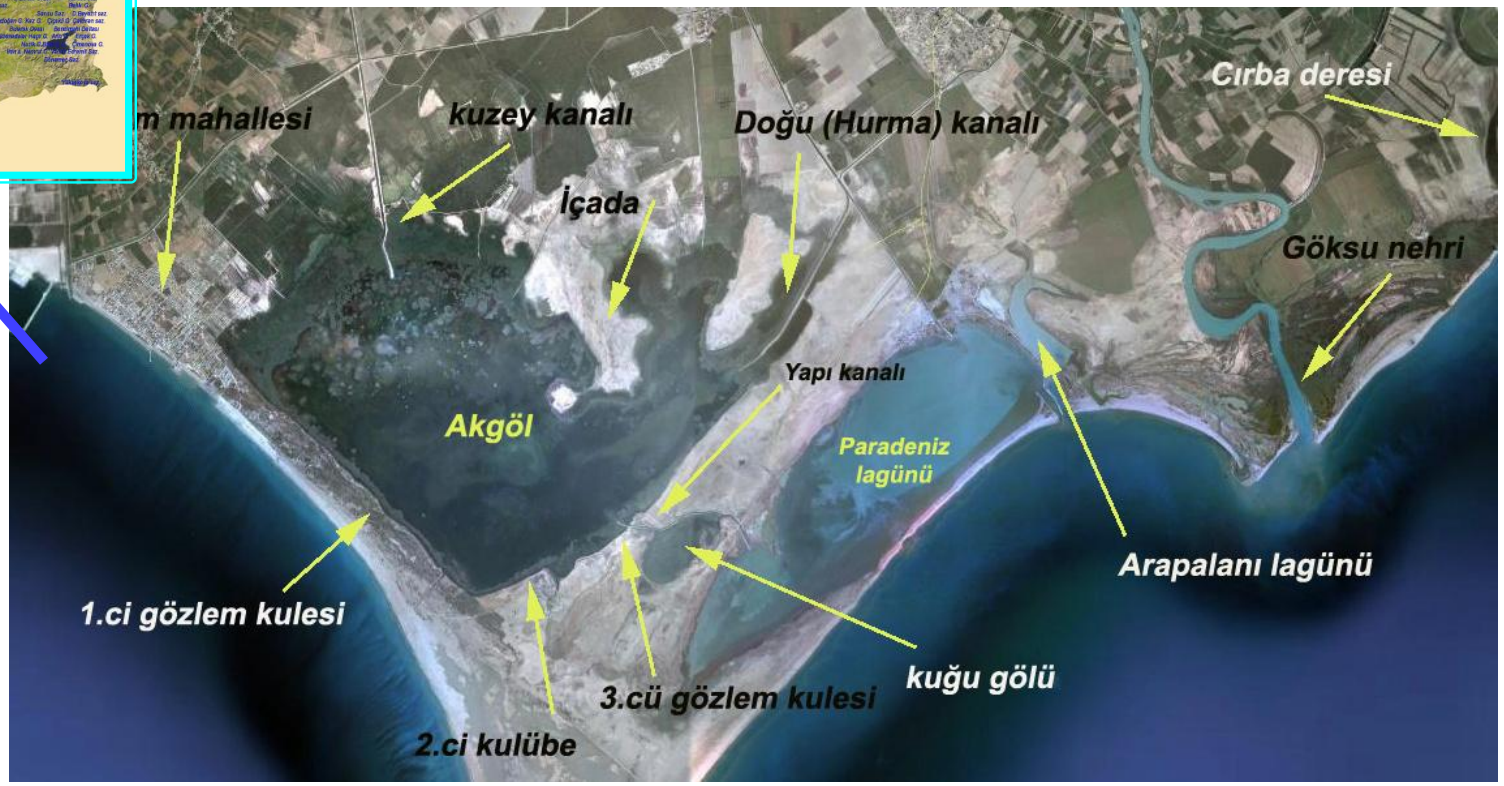
Ayrıca, tesbit edilen yuvalar çalışma süresince izlendi; türün yaşam alanı tercihi, beslenmesi, üreme biyolojisi (üreme başarıları, üreme takvimleri vs) kayıt edildi.

Göksu Deltası'nda sağlıklı bir saz horozu nüfusu mevcut olup, kısa vadede türe yönelik ciddi bir tehdit bulunmadığı söylenebilir. Ancak, Akgöl'ü besleyen drenaj kanallarıyla göle taşınan zirai mücadele ilaç ve gübre kalıntıları, göldeki su kalitesini ve saz horozu yaşam alanlarını tehdit etmektedir.

Türün deltadaki nüfusunu takip etmek için 3 yıllık aralarla izleme yapılması önerilmektedir.

GÖKSU DELTASI

Göksu Deltası, Göksu Nehri'nin oluşturduğu Ülkemizin Akdeniz kıyısındaki ikinci büyük deltasıdır. Delta'da biri tatlı (Akgöl) diğerleri (Paradeniz Lagünü, Kuğu Gölü, Arapalanı Lagünü) tuzlu olmak üzere 4 önemli göl ve lagün bulunmaktadır. Tüm göller birbirine kanallarla bağlıdır. Kuzey ve doğudan 2 drenaj kanalıyla Akgöl'e, güneyden ise Paradeniz lagününe denizden su girişi vardır. Göllerin çevresinde geniş sazlıklar, tatlı ve tuzlu bataklıkları, kumullar, çayır ve tarım alanları yer almaktadır.

Göksu Deltası, Tüm Akdeniz'de doğal yapısı korunabilmiş nadir kıyı sulak alanlardan biridir. Coğrafi konumu, uygun iklim koşulları, zengin besin varlığı, yaşam ortamlarının çeşitliği ve güvenilirliği değişik türden oldukça zengin bir yaban hayatının deltada yaşamını sürdürmesine imkan sağlamıştır.

Deltada 384 bitki taksonu saptanmıştır. Bunlardan 43'ü korumada öncelikli (nesli tehlikede, tehlikeye düşebilir veya nadir) türlerdir.
Ülkemizde görülen 464 kuş türünden 332'si alanda saptanmıştır. Bunlardan 70'i kesin, 20'si de büyük olasılıkla deltada üremektedir.

Delta kumsalları, deniz kaplumbağalarından Caretta caretta" ve "Chelonia mydas" ın Akdeniz'deki en önemli yuvalama alanlarından biridir..

SAZ HOROZU

Saz horozu iri vücudu ve göz alıcı renkleriyle başta doğa fotoğrafçıları ve kuş gözlemcileri olmak üzere tüm insanların ilgisini çeken kuşların başında gelmektedir. Bu nedenle 1990'lı yıllarda Göksu Deltası'nda olduğu üzere birçok sulak alanda koruma faaliyetleri için bayrak tür olmuştur.

Saz horozları, suları tatlı durgun veya yavaş akan suları tercih eder ve bu sulak alanların 15-30 cm.lik sığ kıyılarında beslenir. Beslenmek üzere dalları eğmek veya yuva malzemesi toplamak için iri gagasını ve bacaklarını kullanır.

Phragmitesler başta olmak üzere birçok bitkinin taze sürgünleriyle, tohumlarıyla, suda yüzen bitkilerle; sudaki yumuşakçalar ve böceklerle beslenir.

Bulunduğu coğrafyaya göre değişmekle birlikte Mart ayından Hazirana kadar ürer.

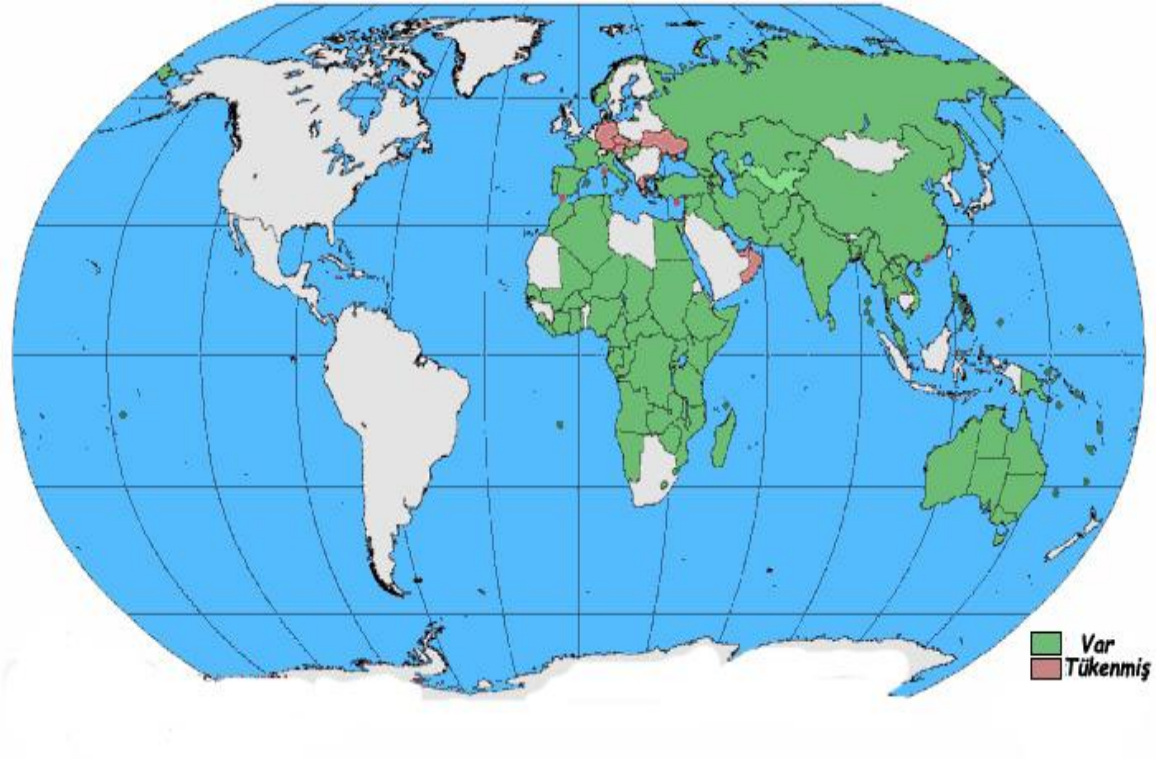
Yuva için sık bitki örtüsü ve sığ suları tercih eder. Yuvayı kuru bitkilerden, su yüzeyinin hemen üzerine, bitki dallarının arasına yapar. Genellikle birkaç yuva yapar, ancak sadece birini kullanır.

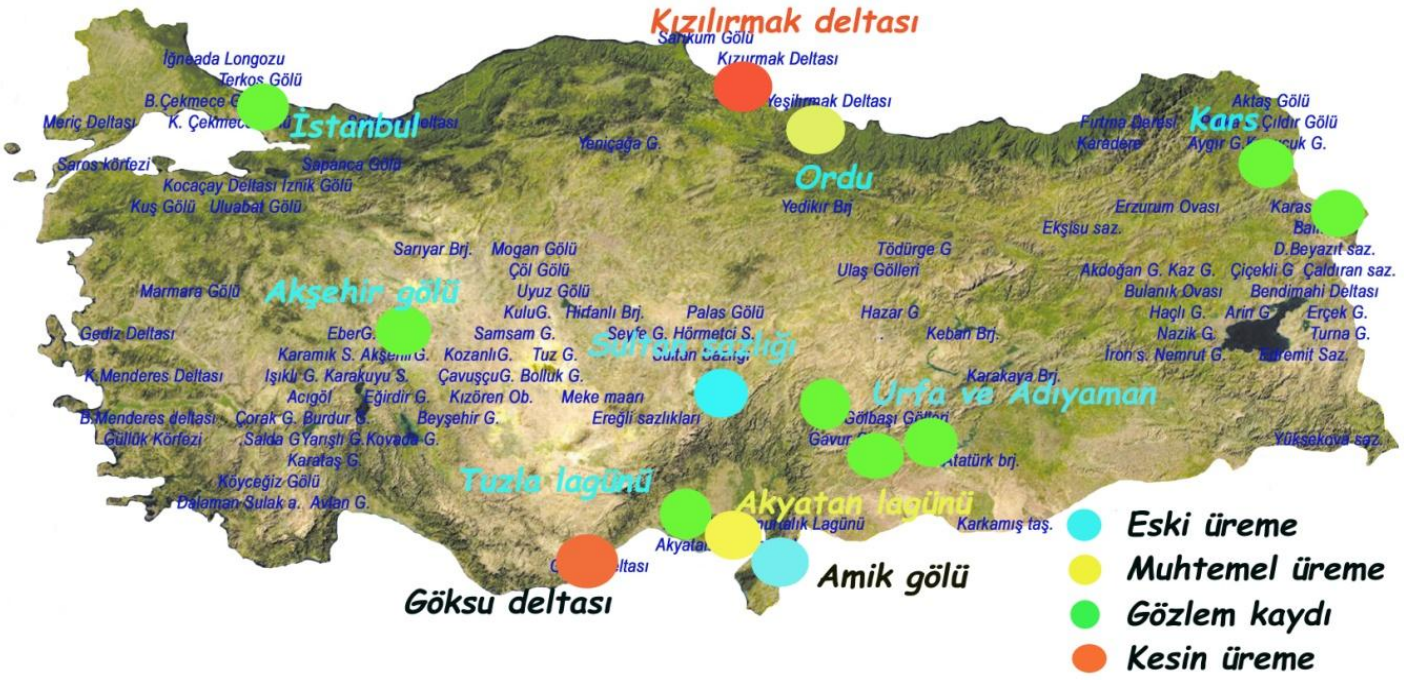

DÜNYADA SAZ HOROZU

İspanya'dan Kazakistan'a ve Orta-Doğuya dek yayılım gösteren bir türdür. Özellikle Avrupa nüfusu son 100 yılda belirgin bir şekilde azaldığı için pek çok Avrupa ülkesinde ciddi koruma önlemleri alınmıştır. Batı Avrupa'da tahmin edilen nüfusu, % 85-90'ı İspanyada olmak üzere 3990-5154 birey kadardır. Türkiye'deki nüfusunun ise %95'i Göksu ve Kızılırmak deltalarında olmak üzere 2500-2700 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Amerika kıtasında bulunmaz.

TÜRKİYE'DE SAZ HOROZU

Saz horozu bugüne dek Türkiye'nin pek çok sulak alanında görülmüştür. Ancak, 2004-2005 yıllarında Kızılırmak Deltası'nda, 2008 ve 2009 yıllarında bu proje kapsamında Göksu Deltası'nda yapılan çalışmalar Türkiye nüfusunun yaklaşık %95'inin Göksu ve Kızılırmak deltalarında yaşadığını göstermiştir. Bu çalışmalar, saz horozu için Türkiye'nin İspanya ile birlikte Avrupa'nın en önemli ülkesi olduğunu da ortaya koymuştur.

GÖKSU DELTASINDA SAZ HOROZU

Saz horozunun ürediği *Typha sp.* adacıkları

2008 ve 2009 yıllarında yapılan her iki çalışmada da saz horozunun Akgöl'de, gölün doğusundan başlayarak kuzey-doğu, kuzey, kuzey-batı, batı ve güney-batısındaki karışık sazlıklarda yoğunlaştığı; üreme alanı olarak bu bölgelerdeki en çok 25 cm. derinliğindeki suyla çevrili saf *Typha* sazlıklarının oluşturduğu ara zonu tercih ettiği görülmüştür.

Ayrıca, Göksu Nehri kıyısında ve Hurma kanalı civarında da üreme noktaları saptanmıştır.

Saz horozlarının alandaki dağılımı ve nüfusu

Proje kapsamında 2008 ve 2009 yılında yapılan araştırma ve sayım çalışmaları yuvaların % 78'inin Akgöl'ün kuzeyinde bulunduğunu göstermiştir.

Tahmini nüfus 2008'de 1000-1300, 2009'da ise 950-1300 birey olarak saptanmıştır.

ÖNERİLER

Türkiye saz horozu nüfusunun yaklaşık yarısı Göksu Deltası'nda yaşamaktadır. Bu nedenle türün Türkiye'deki varlığını sürdürebilmesi açısından Göksu Deltası, Kızılırmak Deltası'yla birlikte hayati öneme sahiptir.

Göksu Deltası'nda sağlıklı bir nüfus mevcuttur ve kısa vadede türe yönelik ciddi bir tehdit bulunmadığı söylenebilir. Ancak, Akgöl'ü besleyen drenaj kanalları aynı zamanda çevredeki tarım alanlarından kullanılan ilaç ve kimyevi gübre kalıntılarını da göle taşımakta ve su kalitesini tehdit etmektedir.

Deltanın varlığını ve işlevini sürdürebilmesi açısından suyun niteliği ve niceliği büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle su kalitesinin izlenmesinde ve tarımsal ilaç ve gübrelerin doğru kullanımına yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Ayrıca ve türün deltadaki nüfusunu takip etmek için 3 yıllık aralarla izleme yapılması yeterli olacaktır.

Osman Erdem
Kuş Araştırmaları Derneği
osman.erdem@kad.org.tr